

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет іноземних мов

Кафедра німецької філології

К В А Л І Ф І К А Ц І Й Н А Р О Б О Т А

на тему:

**ЗІСТАВЛЕННЯ МЕТАФОРИЧНОГО ВЖИВАННЯ НАЗВ
МЕТАЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ**

Студентки 2 курсу групи 2 МСОДН
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальності 014 Середня освіта
Предметної спеціальності 014.022 Середня освіта
(мова і література (німецька))
Хлікей Вікторії Миколаївни

Використання чужих ідей,

Науковий керівник

результатів і текстів мають

Дробаха Л.В., доцент, кандидат філологічних наук

посилання на відповідне джерело

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Віддзеркалення мовної картини світу через призму метафори.....	6
1.1. Вивчення мовних картин світу в сучасних лінгвістичних дослідженнях...	6
1.2. Метафоричне мислення як результат відображення навколишнього світу різними народами.....	18
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. Зіставний аналіз метафоричного вживання назв металів в українській та німецькій мовах.....	30
2.1. Метафоричні значення назв металів для позначення якостей і рис характеру людини українським та німецьким народами.....	30
2.2. Вживання переносних значень назв металів для характеристики предметів та явищ дійсності	54
Висновки до розділу 2.....	85
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	87
РЕЗЮМЕ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	94
ДОДАТКИ.....	103

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеенко М. Концепт культуры в языковом выражении. *Slowo. Tekst. Czas: Materiały IV Międzynarodowej konferencji naukowej*. Szczecin : WNUS, 2000. S. 46–50.
2. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики. Москва, 2005. С. 59.
3. Ангеловська К. В. Національний менталітет та мовна картина світу як складові когнітивної лінгвістики. *Science and Education a New Dimension. Philology*. VII (61). С.10–13.
4. Аристотель. Об искусстве поэзии. Этика. Политика. Риторика. Поэтика. Минск, 1998. С. 1064–1112.
5. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс. *Теория метафоры*: Сб.: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / Вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюновой; Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журинской. Москва, 1990. С.5–33.
6. Ашиток Н. І. Мовна картина світу у філософсько-освітньому аспекті. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія*. 2010. № 2. С. 40–43.
7. Белова А. Д. Вербальне відображення концептосфери етносу: сучасний стан вивчення проблеми. *Мовні і концептуальні картини світу. Київський ун-т ім. Тараса Шевченка*. Київ, 2001. С. 15–22.
8. Блум Х. Страх влияния. Карта перечитывания: Пер. с. англ. Екатеринбург, 1998. 280 с.
9. Будаев Э.В. Становление когнитивной теории метафоры. *Лингвокультурология*. 2007. № 1. С. 19–38.
10. Величковский Б. М. Когнитивная наука и психологические проблемы изучения интеллекта. *Компьютеры и познание: очерки по когнитологии*. М. : Наука, 1990. С. 6–21.
11. Витгенштейн Л. Логико-философский трактат. Режим доступа: <http://ru.philosophy.kiev.ua/library/witt/01/01.html>.

12. Вовк В. Н. Языковая метафора в художественной речи. Київ : Наукова думка, 1986. 141с.
13. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. *Филологические науки*. № 1 . 2001. С. 64–72.
14. Гаврилюк А. П. Метафора, її природа та роль у мові та мовленні. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія: Філологія. Педагогіка. 2013. Вип. 2. С. 29–33.
15. Голубовська І. О. Перспективи розвитку сучасної зіставної лінгвокультурології. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія № 9. Сучасні тенденції розвитку мов. Випуск 3 : збірник наукових праць / За ред. А. В. Корольової. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. Київ. С. 98–102.
16. Готовкіна Л. Мовна картина світу: психолінгвістичний аспект. *Гуманітарний вісник державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Переяслав-Хмельницький. № 15. 2008. С. 72–74.
17. Гумбольдт В. Язык и философия культуры. Москва : Прогресс, 1985. 450 с.
18. Дробаха Л. В. Зіставний аналіз метафоричних вживань антропонімів в індоєвропейських мовах. *Aktualne problemy w współczesnej nauki / Актуальные вопросы в современной науке*. Часть 5. Варшава, 2013. С. 37–43.
19. Дробаха Л. В. Мовні характеристики людини через призму конотації (зіставний аспект). *Science and Education a new Dimension. Philology*. V (36). Issue: 136, 2017. С. 21–24.
20. Дробаха Л. В. Образне народне бачення у мовних системах (на матеріалі назв птахів в українській, німецькій, російській та англійській мовах). *Національні мови і культури в їх специфіці і взаємодії*. Вип. 5. Т III. Частина перша. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2002. С. 128–136.

21. Жайворонок В. Проблеми концептуальної картини світу та мовного її відображення . *Культура народів Причорномор'я*. 2002. № 32. С. 51–53.
22. Залевская А. А. Психолінгвістический подход к проблеме концепта. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики* / Под ред. И. А. Стернина. Воронеж: ВГУ, 2001. С. 36–44.
23. Кальмук О. Р. Національна мовна картина світу та її зв'язок із пареміологічним фондом [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2014/natsionalna-movna-kartyna-svitu-ta-jiji-zvyazok-iz-paremiolohichnym-fondom-2/>.
24. Карасик В.И. Языковой Круг. Личность, концепты, дискурс. М. : Гнозис, 2004. 390 с.
25. Кардашук О. В. Картина світу і модель семантичних відношень у лексиці. *Гуманітарна освіта: фактор світової інтеграції* : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 23-25 жовт. 1997 / Наук. ред. М. Г. Марчук. Чернівці, 1997. Ч. 2. С. 206.
26. Качмар О. Проблема співвіднесення концептуальної та мовної картин світу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. Вип. 9. С. 173–178.
27. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні дл гіпотези мовного релятивізму). Львів : Літопис, 2002. 304 с
28. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке. М. : Наука, 1990. 103 с.
29. Кондратьева О. Н. Метафора Как Лингвокультурный Феномен [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/metafora-kak-lingvokulturnyy-fenomen>.
30. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. 2-е изд., испр. и доп. М. : ЧеРо, 2003. 349 с.
31. Красовська К. В. Зв'язок концептуальної та мовної картин світу з етнічною ментальністю. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. № 154. С. 120–123.

32. Кушмар Л. В. Особливості мовної картини світу українців. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. № 204. 2013. Том 216. С. 53–57.
33. Левченко О. П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект: *Монографія*. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 263 с.
34. Лисенко О. М. Метафора як об'єкт наукових студій. *Лінгвістичні дослідження*. Вип. 45. 2017. с. 22–29.
35. Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*. 2004. № 5–6. С. 36–41.
36. Лучечко Т. Мовна картина світу в загадках (на матеріалі англійської та української мов). *Вісник факультету романо-германської філології*. Збірник праць молодих науковців. Випуск 1. Дрогобич, 2006. С. 50–59.
37. МакКормак Э. Когнитивная теория метафоры. *Теория метафоры*: Сборник: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / Общ. ред. Н.Д. Арутюновой и М.А. Журиной. М. : Прогресс, 1990. С. 358–386.
38. Мацьків П. В. Мовна картина світу в контексті суміжних наукових понять. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки»*. 2017. № 7. С. 115–118.
39. Нідзельська Ю.М. До питання про глибинну природу метафори у межах сучасної лінгвістики. *Матеріали онлайн конференції «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання мови і літератури»* / За ред. доц. В.В. Жуковської. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 2017. С. 100–105.
40. Огуй О. Д. Мовна картина світу: проблема організації складників. *Мовознавство*. 2013. № 4. С. 15–26.
41. Ортега-и-Гассет, Х. Две великие метафоры. *Теория метафоры*: Сб.: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. Вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюновой; Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. М. : Прогресс, 1990. С.68–82.
42. Павиленис Р. И. Проблема смысла. М. : Наука, 1983. 286 с.

43. Пемпусь Т. С. Метафора: теоретико-літературний аспект. *Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2006. Вип. 26. С. 117–121.
44. Петрова Л. О. Художня картина світу в російському сатирико-гумористичному наративі початку ХХ століття: *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук*. Київ, 2008. 44 с.
45. Плаксіна І. Ю. Когнітивна теорія метафори [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/filologia/boiko9.html>
46. Полубєлова С. Г. Поняття картини світу, її види та особливості. Житомирський державний університет імені І. Франка. 2017. URL: niiif.org.ua/File/17sgppks.pdf.
47. Постовалова В. И. Картина мира в жизнедеятельности человека. М., 1988. С. 8–69.
48. Раевская М. М. Язык в ментальном пространстве: к проблеме постижения национальной логики мышления. *Вестник МГУ. Сер.19. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2006. № 1. С. 27– 41.
49. Саєвич І. Г. Теорія картини світу: ключові поняття. *Лінгвістика*. 2012. № 2. С. 18–28.
50. Сахно С.Л. «Свое – чужое» в концептуальных структурах языка. *Логический анализ языка. Культурные концепты*. М. : Наука, 1991. С. 95–101.
51. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. К., 1973. С. 11.
52. Сливка М. І. Засади лінгвокогнітивного дослідження мовної картини світу. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2015. Вип. 13. С. 185–190.
53. Слухай Н. В. Сучасні лінгвістичні теорії концепту як мовно-культурного феномену. *Мовні і концептуальні картини світу*. К., 2002. № 7. С. 462–470.
54. Совтис Н. М. Аспекти дослідження та принципи опису мовної картини світу. *Слов'янський збірник*. 2015. Вип. 19. С. 41–48.

55. Стретович Т. П. Класифікаційне розмаїття видів метафор. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9 : Сучасні тенденції розвитку мов.* 2017. Вип. 16. С. 232–239. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_9_2017_16_30
56. Теля В. Н. Метафора как модель смысл опроизводства и ее экспрессивно-оценочная функция. *Метафора в языке и тексте.* М., 1988. С. 173–203.
57. Терещенко Т. В. Культурологічна інформація як основний фактор декодування фразеологізмів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія».* Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 2(70). С. 217–219.
58. Терещук Г., Юрій М. Формування мовної картини світу українського народу на тлі націотворення. *Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія : Історія, міжнародні відносини.* 2016. Вип. 18. С. 46-54.
59. Тікан Я. Г. Фразеологічні засоби вираження культурної ідентичності представників англійської та української лінгвокультур. *Вісник НТУУ «КПІ». Філологія. Педагогіка.* 2017. Вип. 10. С. 50–53.
60. Убийко В. И. Концептосфера внутреннего мира человека в аспекте когнитивной лингвистики. *Виноградовские чтения. Когнитивные и культурологические подходы к языковой семантике.* М., 1999. С. 52–53.
61. Хлікей В. М. Вживання переносних значень назв металів для характеристики предметів та явищ дійсності. *Priority directions of science and technology development. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”.* Kyiv, Ukraine. 2021. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/xi-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-priority-directions-of-science-and-technology-development-11-13-iyulya-2021-goda-kiev-ukraina-arhiv/>

62. Хлікей В. М. Відображення людських якостей у метафоричних значеннях назв металів. *Маріупольський молодіжний науковий форум*. Маріуполь, 2020. Режим доступу: http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2021/mariupolskij_molodizhnij_naukovij_forum_2021.pdf
63. Хлікей В. М. Метафора в мовних картинах світу. *МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: Інтеграційні тенденції в сучасному світі XIX міжнародна студентська Інтернет-конференція Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського*.
64. Хлікей В. М. Хлікей В. М. Метафоричне вживання назв металів в українській та німецькій лінгвокультурах. *Сучасні проблеми лінгвістики, літературознавства та методики викладання мови і літератури*: зб. матеріалів доп. учасн. Студ. наук. Ін-нет-конф. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2020. С. 38.
65. Хлікей В. М. Мовні картини крізь призму вживання назв металів у різних варіаціях. *Актуальні проблеми лінгвістики та методики викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі та школі*: зб. матеріалів доп. учасн. Щорічна наук. конф. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2021. С. 175–176.
66. Шніцер М. М. Змістовні ознаки і функціональне покликання метафори. *Науковий вісник. Серія «Філософія»*. Харків: ХНПУ, 2017. Вип. 49. С. 108–122.
67. Ямчинська Т. І. Лінгвокреативний потенціал художньої інтерлінгвальності. *Теоретична і дидактична філологія: серія «Філологія, педагогіка»*. Зб. наук. пр. Випуск 25. Переяслав-Хмельницький: ПП Щербатих О.В., 2017. С. 461–466.
68. Ямчинская Т. И. Лингвокреативность интерлингвальных включений в художественный текст. *Сетевой научный журнал «Научный результат»*. Белгород, 2014. №1. С. 22–27.

69. Andrzejewski J. Leo Weisgerbera relatywistyczna koncepcja języka. *Studia Metodologiczne*. 1983. z. 22. Poznań. S. 137–153.
70. Bally Ch. Le langage figuré. *Traité de stylistique française* .1er vol., 2nde edition. Paris Librairie c. Klincksieck, 11, Rue De Lille, 1909. P.184–202.
71. Bartmiński J. Językowy obraz świata a spójność tekstu. *Teoria tekstu*. Zbiór studiów. Red. T. Dobrzyńska. Wrocław. 1986. S. 65–82.
72. Grzegorzczak R. Pojęcie językowego obrazu świata. *Językowy obraz świata*. Lublin. 1990. S. 41–49.
73. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. P. 203–251.
74. Maćkiewicz J. Słowo o słowie. Potoczna wiedza o języku. Gdańsk: Uniwersytet Gdański, 1999. 165 s.
75. Tokarski R. Światy za słowami. Wykłady z semantyki leksykalnej. Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, 2014. 373 s.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

76. Бойко, Н. В.. Deutsche Sprichwörter und sprichwortliche Redensarten. Німецькі прислів'я та приказки. Кам'янець-Подільський, 2008. С. 48. Режим доступу:<http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/1140/%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D0%BE%20%D0%9D.%20%D0%92.%20%D0%9D%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B2%27%D1%8F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B8.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 13.10.2021).
77. Світ слова [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.svitslova.com/idioms-dictionary/3709-2012-12-10-21-04-42.html> (дата звернення 11.06.2021).
78. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970-1980.

79. Словопедія (електронний ресурс). Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/> (дата звернення 28.06.2021).
80. Український фразелогічний словник. З лексикографічної системи «Словники України». Режим доступу: http://getword.ru/ukr/slovari.php?table=uk_fraz (дата звернення 17.09.2021).
81. Українські прислів'я, приказки, фразеологізми [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://igral.com.ua/pryslivya-ta-trykazky/n/ne-vse-te-zoloto-shco-blyshcyt.htm> (дата звернення 11.06.2021).
82. Die Rheinpfalz. Aktuelle Nachrichten, Hintergründe und Kommentare aus der Pfalz, Deutschland und der Welt. URL: https://www.rheinpfalz.de/lokal/landau_artikel,-nils-erklaert-sprichwoerter-reden-ist-silber-schweigen-ist-gold-_arid,725321.html (дата звернення 03.07.2021).
83. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. URL: <https://www.dwds.de> (дата звернення: 09.02.2021).
84. Google books. Режим доступу: <https://books.google.com.ua> (дата звернення 28.06.2021).
85. Redensarten-Index: Wörterbuch für Redensarten, Redewendungen, idiomatische Ausdrücke, Sprichwörter, Umgangssprache [Elektronische Quelle]. URL: <https://www.redensarten-index.de/suche.php> (дата звернення 03.07.2021).
86. Slovopedia. URL: <http://de.slovopedia.com/>
87. Spiegel-online, 2007. URL: <https://www.spiegel.de> (дата звернення 16.06.2021).